

Grønlandske børn på børnehjem venter på at blive transporteret til Danmark

BEGYNNELSEN

Af Tine Bryld

Dengang i 60'erne gik unge kvinder i Danmark på barrikaderne for retten til fri abort. Vi havde fået P-pillen, men var stadig utrygge og nogle af os ventede med at sluge den til vi havde fået vores første barn. Så vi levede hver måned i frygt for graviditet, sprængte kondomer og ildelugtende pessarer.

Kvinderne i vores del af verden var på vej. Uddannede sig, ændrede stil, flyttede i parcelhuse, tjente egne penge og fik børnene i daginstitutioner. For mange af os en befrielse at råde over både penge og krop.

I 1973 blev der fri adgang til at få abort. Kvindebevægelsen udfoldede sig til rødstrømpebevægelse, lesbisk bevægelse og gjorde det private til politiske opgør med mål om ligeløn, ligestilling i hjemmet og på arbejdspladsen.

I Grønland var historien en helt anden. Jeg og mange andre med mig vidste absolut intet om Danmarks relation til Grønland, udover at der var noget med

et par helte, polarforskerne Knud Rasmussen og Peter Freuchen. De fleste danskere anede ikke, at Grønland var midt i en forandringsproces, hvor tilværelsen for tusinder af familier blev ændret i løbet af få år.

Vi hørte om danske håndværkere, der arbejdede et par år eller mere på de store byggepladser i Godthåb, Holsteinsborg og Jacobshavn. De tjente kassen, de muntrede sig med unge grønlandske kvinder ude i barakkerne, de byggede store boligblokke mellem de røde, blå og gule huse. Fra bygder og udsteder kom fattige, uuddannede grønlandere og skulle blive grundstammen i det moderne Grønland.

Vi vidste ikke, at langt ind i det 20. århundrede blev børn i Grønland kun undervist af kateketer, hjælpepræster, og at meget få talte og forstod dansk. Kun de færreste fortsatte deres skolegang ud over det 14. år.

Vi vidste ikke, at udbygningen af infrastrukturen, anlæg af fabrikker og boligbyggeriet var det eneste, politikere og embedsmænd koncentrerede sig om.

I Grønland stillede ingen spørgsmål som: Hvem skulle passe børn og svage – og hvem skulle tage sig af alle dem, der ikke kunne indpasses i det nye samfund? Og hvad med dem med fysiske eller psykiske lidelser, der tidligere havde haft en eller anden funktion i familien i det lille samfund?

Så milevidt fra vores tid i Danmark. Og så lukket et samfund for de fleste uden for.

Indtil 2. verdenskrig var Grønland en eskimoisk perle og legeplads for udvalgte forskere, eventyrere og danske embedsmænd, noget af det nærmeste vi kommer solkonger.

Efter 1945 begyndte forandringen. Kritikken af fattigdommen i befolkningen, livstruende sygdomme, forsømte børn og elendige boliger medførte, at statsminister Hans Hedtoft nedsatte en kommission, der skulle komme med forslag til, hvordan man kunne forbedre forholdene.

Den 27. maj 1950 vedtog Rigsdagen således et samlet lovkompleks med otte love, blandt andet skoleloven, hvor skolevæsenet adskilles fra kirken og danskundervisningen styrkes.

En af de mest betydningsfulde grønland-

ske politikere, Augo Lynge, skrev allerede i Grønlandsposten i 1945:

”Lad os bare sige det åbent: Vi ønsker en udvikling inden for det danske til social, politisk, økonomisk og kulturel ligestillethed. Samme krav, samme pligter, samme chancer for danskere som for grønlandere eller med andre ord, vi ønsker ud af grønlanderens at gøre en god dansk borger.”

Han blev kritiseret af mange, men holdt fast i, at det var et opgør med den grønlandske mindreværdsfølelse, og at det var nødvendigt at give befolkningen et redskab, sproget, til at uddanne sig og få en ligeværdig tilværelse.

I 1953 blev grundloven ændret og Grønland blev en del af det danske kongerige. Med samme rettigheder og pligter.

Forandringen var allerede begyndt. Der kom strøm på Grønland i alle ordets betydninger.

Det er ikke tilfældigt, at mange familier havde svært ved at klare tilværelsen – 60'erne var turbulente. Mange familier måtte flytte til større byer, i boligblokke i stedet for et træhus i en bygd eller et udsted, og udviklingen af det nye samfund betød, at mange grønlandere følte sig som tilskuere og ikke som involverede. Danske håndværkere, ingeniører, handelsfolk og administratorer flyttede frem og tilbage mellem Danmark og Grønland. Der blev bygget havneanlæg, fiskefabrikker, lufthavne, veje og store boligblokke med rindende vand og centralvarme, parat til at modtage de unge og ældre generationer fra bygder og udsteder.

Op til 1950 havde folkets levevilkår været præget af store epidemier, tuberkulose, mæslinger og polio. Flere undersøgelser viste, at mindst 5% af befolkningen havde en smittefarlig, aktiv tuberkulose og endnu flere var smittede. Indsatsen for at bekæmpe tuberkulosen havde prioritet. I 1953/54 blev der bygget et nyt sanatorium i forbindelse med Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk, man fik et skibshospital ”Misigssut”, der var i drift helt til 1971 og betød alt for opsporing af tuberkulose og andre smittefarlige sygdomme. Der blev oprette nødlazaretter og bespisning af fatige syge. Sammen med opførelse af nye

boliger, renovation og vandforsyning lykkedes det i løbet af forholdsvis kort tid at få kontrol med tuberkulosen.

De forbedrede levevilkår betød også, at folketallet i Grønland i løbet af få år fordobledes. Fra 1950 til midten af 70'erne steg indbyggertallet fra 23.000 til 50.000. De mange børn, der blev født og et markant fald i dødeligheden er hovedforklaringen på det stigende folketal. Men stadig var der stor fattigdom og ingen egentlig socialforsorg til at tage vare på de mest udsatte. Udbygning af sociale tilbud og uddannelse af de mange børn og unge blev udsat på bekostning af kravet om en hurtig vækst i industri og boligbyggeri.

Derfor var mange familier henvist til at anbringe ikke kun syge børn på børnesanatorier, men også normalt fungerende børn, hvis forældre ikke magtede at passe dem eller enlige forsørgere der hverken havde råd eller overskud til at tage sig af børnene.

Børnesanatorierne udviklede sig i løbet af 60'erne til i højere grad at være børnehjem. De fleste blev drevet af private organisationer, Røde Kors, Foreningen til hjælp for grønlandske børn. Staten bidrog først senere med tilskud.

I oktober 1965 skriver Direktøren for Børne- og Ungdomsforsorgen i Danmark, Holger Horsten, en rapport, som Landsrådet tilslutter sig og træffer en principbeslutning samme dag om, at man er indforstået med, at grønlandske børn blev bortadopteret til Danmark. En beslutning der går mod den hidtidige opfattelse, at børnene burde blive i Grønland.

Ordningen går ud på, at Mødrehjælpen tager sig af adoptivbørn indtil de er to år, og de danske plejehjemsforeninger formid-

ler adoptioner af børn over to år. Årsagen til at Landsrådet træffer denne principbeslutning er den ekceptionelle stigning af børn i den grønlandske befolkning og vanskelighederne ved at finde familieplejer, skaffe pladser på børnesanatorier og børnehjem.

Holger Horsten skriver lige ud:

”Jeg har således forstået, at man til en vis grad var indstillet på at lette pladssituationen på børnehjem og børnesanatorier, således at man på institutionerne har mulighed for at modtage nye børn.”

Den 25. januar 1967 har Horsten forhandlinger med hovedbestyrelsen for de danske Plejehjælpsforeninger om formidling af adoption af grønlandske børn i Danmark. Samtidig er Mødrehjælpen indforstået med at modtage grønlandske børn under to år.

På dette tidspunkt er der endnu ikke oprettet en stilling som social- og arbejdsdirektør i Grønland, så indtil videre har det først og fremmest været Landshøvdingen, Landsrådet og de danske myndigheder, der har været med i beslutningsprocessen.

Aftalen for de større børn indebar, at de i første omgang skulle flyves fra det grønlandske børnehjem til København for herefter at blive transporteret til et nærliggende børnehjem. Der blev optaget forhandlinger med Barnets Hus i Rødovre. Børnene skulle herefter undersøges om de var egnede til bortadoption eller en fast anbringelse i et plejehjem. Eller om de måske skulle videre til en anden dansk institution.

Det er blandt andet disse børns historie vi fortæller i de følgende afsnit.